

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע עקב תשפ"ב

מה עושים עם ההצלחות הגדולות?

עוד על דבקות ועל חומרנות

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

הכניסה לארץ ישראל מזמנת לעם ישראל יתרונות וגם ניסיונות למכביר. משה רבנו מזהיר ומציע תרופה לאתגרים. בדברינו לפרשת **ואתחנן תשפ"ב**, עמדנו על ההדגשה כי הבחירה בחיים משמעותה ויתור על הרדיפה החומרית. הדבקות בקב"ה היא המבטיחה חיים ולכן אנו מכריזים: "אנו מאמינים משמע שאנו חיים!"
בלשון התורה: "ואתם הדבקים ביקוק אלקיכם חיים פלכם היום" (דברים ד' ד). זו המטרה.
חטא העגל והסגידה לעגל הזהב מבטאים השקפת עולם הפוכה. יתכן וזו הסיבה שמקומם של הלוחות החדשים הוא בארון עץ (שם י"א-ד) ולא בארון שתוכו זהב וציפוי זהב, כמופיע בפרשת תרומה (שמות כ"ה י-כב).
(לא נכנס במסגרת זו לשאלה כמה ארונות היו. עיינו בחמדת ימים לפרשת **עקב תשס"ו**).
במדבר, התלות בגשמיות הייתה מוגבלת. עם הכניסה לארץ ההצלחה החומרית מציבה אתגר רוחני. בזמן הנדודים במדבר המסר היה ברור:

"ויענף וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי יקוק יחיה האדם" (שם, ח' ג).
לעומת המסר בארץ ישראל - הארץ המובטחת:

"כי יקוק אלקיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: ארץ חשה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומתריה תחצב נחשת" (שם, שם ז - ט).
חייבים להדגיש:

א. "וְאֶכְלֶתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְקוּק אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לְךָ" (שם, שם ו). הכרת הטוב מבטיחה את הכיוון הרוחני.
ב. "פֶּן תֹּאכַל וְשָׂבַעְתָּ וּבָתִּים טֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּת: וּבְקִרְךָ וּצְאֲנֶךָ יִרְבְּזוּ וְכֶסֶף יִרְבֶּה וְיִרְבֶּה לְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְךָ יִרְבֶּה: וְרַם לְבָבְךָ ... וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ פָּחַ וְעָצַם יָדִי עֲשֵׂה לִי אֵת הַחֵיל הַזֶּה: וְזָכַרְתָּ אֶת יְקוּק אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנְתֵּן לְךָ פֶּחַ לְעֲשׂוֹת חֵיל" (שם, שם יב - יח).
השפע עלול להביא לגבהות לב, שמפריעה לדבקות בקב"ה. לכן, חייבים להבין מהו מקור הטוב ומהי מטרתו? להבטיח כי טרדות החיים לא ישכחו את העיקר ואת העיקרון.

ההצלחות הצבאיות המדהימות וההישגים בהתנחלות בארץ ישראל, למרות האויבים המרים שהיה צורך להתגבר עליהם, עלולים גם הם להביא לגאווה וגודל לבב. משה מזהיר:

"שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל אִתָּה עֲבַר הַיּוֹם אֵת הַיַּרְדֵּן לְבָא לְרִשְׁתָּ גוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנִּי עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרַת בְּשָׂמַיִם: עַם גְּדוֹל וְרַם בְּגִי עֲנָקִים אֲשֶׁר אִתָּה יַדְעָתָּ וְאִתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְּנֵי עֲנָק: וַיַּדְעָתָּ הַיּוֹם כִּי יְקוּק אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעֹבֵר לִפְנֵיךָ אֵשׁ אֹכֵלָה הוּא יִשְׁמִדֶם וְהוּא יִכְנִיעֶם לִפְנֵיךָ וְהוֹרִשְׁתֶּם וְהֶאֱבַדְתֶּם מֵהָר פְּאֶשֶׁר דָּבַר יְקוּק לְךָ"
וחוזר ומזהיר:

"אל תאמר בלבבך בהדף יקוק אלקיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יקוק לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יקוק מורישם מפניך: לא בצדקתך ובישר ללבבך אתה בא לרשת את ארצם... וידעת כי לא בצדקתך יקוק אלקיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה..." (שם, ט"א - ו).

לאחר שלשת אלפים וחמש מאות שנים, זכינו לחזור לארץ ישראל, זכינו להקים מדינה עצמאית בעלת כלכלה משגשגת, מהחזקות בעולם. מדינה שמאפשרת לאזרחיה רמת חיים גבוהה ואיכות חיים ותוחלת חיים מהטובות ביותר. מדינה שסימלה הוא חדשנות מדעית, והובלה בבניית כלים מתקדמים שאין להם אח ורע בתחום הסייבר.
נחזור ונזכיר: הרוחניות היא העיקר, הדבקות בשכינה היא המטרה והיא התכלית, לא עשינו את החייל הזה כדי לשקוע בחומרנות ובגשמיות.

עוצמתה הצבאית של מדינת ישראל והישגיו של צה"ל מחייבים אותנו להודות לקב"ה. אל לנו להתבלבל ולחשוב שהגענו אל המטרה. עלינו לשאוף לכך שנהיה ראויים לכך בזכות צדקה, חסד ויושר בכל התחומים, הדרך עדיין ארוכה. הבה נתפלל שנצליח במשימות החשובות.

לעי לוי זשמת

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	גב' גילי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח
מר שמואל גב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	גב' צפורה בת יונה דונייר נלב"ע י"ב אדר א'	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב
הרב אשר וגב' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א
ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב ראובן וחייה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	

חֵמְדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

שמירה על פירות אוצר בית הדין

בשבועיים האחרונים עסקנו בנושא של אוצר בית הדין. כפי שלמדנו, בימי קדם בית הדין (שתחת סמכותו פעלה גם המועצה העירונית, שירותי רווחה ועוד) היה אוצר (אוסף) את יבול השנה השביעית ודואג לחלוקה הוגנת וסבירה. כיום מערכת מקבילה ודומה פועלת בעיקר דרך רשתות השיווק הקיימות, כפי שתיארנו.

טרם עמדנו על נקודה יסודית.

נניח שבית הדין (נציגי החברה) ממנה את החקלאי שידאג לטפל, לקטוף, למיין ולנייד את היבול לנקודות חלוקה. מעתה שדה זו עומדת לטיפולו. מגיע אדם לשדה זו ומבקש לקטוף פירות עבורו ומשפחתו. לכאורה צפוי שהחקלאי ימנע את רגלי האחרים מכניסה לשדה, שהרי השדה ניתנה לטיפולו. אך לכאורה מניעה זו נוגדת באופן מובהק את עיקרון השמיטה, "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ושכירך ולתושבך הגרים עמך"!

דיון דומה עולה בגמרא במסכת מנחות (דף פד ע"א) סביב מנחת העומר בשנת השמיטה. מצד אחד, אי אפשר ליעד ולהקריב את תבואת העומר אם לא נשמור עליה. מצד שני, אסור לשמור על יבול השביעית!

בעלי התוספות (שם ד"ה 'שומרי') מקשים את הקושיה הזאת, ומתרצים שלושה תירוצים:

1. אסור לשמור על הפירות. אך שמירתם איננה אוסרת אותם באכילה או בהקרבה. שליחי המקדש נאלצים לשמור על הפירות עבור המקדש, למרות שמצד דיני השביעית זה אסור.
2. השומרים רק היו מודיעים לעוברים ושבים שמדובר ביבול שמיועד לקרבן, אך לא היו מונעים גישה של אנשים. אנשים התביישו לקחת יבול שמיועד למקדש.
3. יבול של אנשים פרטיים שנשמר בשמיטה נאסר באכילה. אך היבול של ההקדש אינו פרטי, ושמירתו אינה אוסרת אותו.

שני התירוצים הראשונים מניחים שאסור לשמור על התבואה, למרות שהיא מיועדת למקדש. גם התירוץ השלישי מניח שאסור לבית הדין לשמור את התבואה של אדם פרטי. ההיתר הוא רק שמירה של יבול ההקדש. אם כך, לכאורה אין לבית הדין היתר לשמור על התבואה של החברה, גם אם שמירה זו נועדה לוודא שהחלוקה תהיה שווה.

הרשב"ש מפתח את התירוץ השלישי של התוספות, ואומר שהיתר זה מאפשר לשליח בית הדין לשמור על יבול העניים. הר"ש סירלאו מסביר את דבריו: אם כולם מפקידים את שדותיהם בידי שליחי בית הדין, בית הדין הוא שליח של כל העניים ביחס ליבול. המשמעות המעשית היא שאם בית הדין הם שליחי כל שומרי השביעית בחברה, כולם נחשבים כעניים לעניין יבול, וזה מתיר לבית הדין לשמור עבורם את התבואה.

לחילופין, כמובן, ניתן להשתמש בתירוץ השני, לתלות שלטים ולהודיע שבית הדין מטפל ביבול עבור החברה כולה, ולכן נכון יותר שאנשים לא ייקחו ממנה. סביר שמי שאינו שומר שביעית לא יהיה מודע מספיק לאפשרות של לקחת הפירות, ואלו שכן שומרי שביעית יכבדו את המאמץ המשותף.

ובכל זאת עולה שאלה מעשית: אם אדם מגיע ודורש לקחת פירות, מה נאמר לו? האם נאפשר לו לקטוף את הפירות? הגרש"ז אוירבך (מנחת שלמה חלקים ב-ג סימן קכג אות יא) אומר שבפועל אין לנו סמכות למנוע את קטיפתו של האדם הפרטי. אנו שומרים על הפירות גם עבורו (עבור כל אדם בישראל!), והשומר אינו יכול למנוע את גישתו של בעל הבית (וכאמור, בשמיטה כולנו בעלי הבית המשותפים של כלל היבול) לפירות עליהם הופקד.

אך הרב זאב ויטמן מצדיק את מניעת הגישה לפירות. כפי שלמדנו, בית הדין אינו מוכר את היבול, אלא עמל על חלוקתו (עם כל הכרוך בכך, שמירה, קטיף, ניוד וכו' כפי שפירטנו בפעם הקודמת), וגובה שכר על עמלו. כאשר בא האדם הפרטי לקחת מהיבול, בית הדין רשאי לדרוש שהוא ישלם על העבודה שבית הדין מספק לפני שהוא מקבל את הפירות. נכון שהפירות מגיעים לו בחינם, אך מותר לשליחי בית הדין להחזיק את היבול עד שיקבלו את התשלום על עמלם.

כך הרב ויטמן מוצא מסלול מעשי המאפשר לשליחי בית הדין לשמור על היבול, ולדאוג שמערכת אוצר בית הדין תתפקד עבור כולנו בשמיטה.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
גדעון בן רחל
חוה ראנלה בת פיילא
משה בן רחל
אריה יצחק בן גאולה מרים
אלרואי משה בן לינוי

ניר רפאל בן רחל ברכה
שי בת הלל
מאירה בת אסתר
ר' יצחק בן בריינדל גיטה
נהוראי בן רבקה נמיר
בתוך שאר חולי עם ישראל

ישראל בן רבקה
עובדיה בן אסתר מלכה
נטע בת מלכה
רבקה בת שרה בלה
ירחמיאל בן זלאתה רבקה
הייל בן תמר שפרה

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

הצפת גשמים ממגרש גבוה למגרש נמוך שגרמה נזק

'ארץ חמדה גזית' ירושלים / ניסן תשפ"ב / תיק 82008

דיינים: הרב עמוס ראבילו, הרב יאיר וסרטייל, הרב אבי קלמנטינובסקי

המקרה בקצרה: התובעת היא חברה שמפעילה מפעל באזור תעשייה, הנתבעת גם היא חברה שבבעלותה מגרש השכן לזה של התובעת באותו אזור תעשייה. בין שני המגרשים ישנו הפרש גובה וקיר תמך. בשנת 2019 הנתבעת ביצעה עבודות בשטחה, לאחר מכן היו שני אירועים של הצפת מי גשמים שהגיעו ממגרש הנתבעת, למגרש התובעת. באירוע הראשון מי גשמים זרמו מהמגרש העליון של הנתבעת למגרש של התובעת. באירוע השני, דוד מים שהתפוצץ במגרש עליון יותר, והמים זרמו דרך המגרש של הנתבעת וגרם לתובעת נזקים רבים.

התובעת מבקשת פיצוי בסך 200 אלף ₪ עבור ההצפה הראשונה ועוד 50 אלף ₪ עבור ההצפה השנייה. בדיון התובעת מחלה על הנזק שנגרם בהצפה השנייה. לטענת הנתבעת לא נעשו על ידה עבודות שגרמו להצפה, ותמיד היו זרימת מים מהמגרש העליון של הנתבעת למגרש התחתון של התובעת. לדבריה, ההצפה הראשונה נגרמה בעקבות כוח עליון (שבר ענן), שאינו באחריותה.

פסק הדין: התביעה נדחית.

נימוקים בקצרה:

1. האם בעל מגרש עליון אחראי על תיקון תעלת הניקוז כדי שלא יזיק לשכן?
לדברי הרמ"א (ח"מ קנה, ד) כאשר מי גשמים יורדים מקומה שנייה (עלייה) לקומה ראשונה – האחריות על בעל הקומה הראשונה למנוע את הנזילה. אמנם, האחרונים (סמ"ע קנה, טו וש"ך שם ס"ק ג) הקשו על דברי הרמ"א, ונתיבות המשפט הסביר שיש להבדיל שני מקרים. כאשר שני השכנים קנו את הבית ביחד, אזי כל אחד מתחייב למנוע את הנזק משטחו. לעומת זאת, כאשר הם לא קנו ביחד (אלא זכו בבית מההפקר) אין אחריות למנוע את הנזק היוצא משטחו.
במקרה זה שבו היתה תעלה בין המגרשים, ברור שהנתבעת מחויבת לדאוג לשימור תעלת הניקוז ואף להעמיק אותה כדי למנוע נזק עתידי.

2. האם הנתבעת אחראית לנזקים שנגרמו לתובעת?
עד כאן עסק פסק הדין בשאלת האחריות למניעת הנזק. מה הדין במקרה שכבר אירע נזק – האם על הנתבעת אחריות לפצות את התובעת?

בית הדין הכריע שבמקרה הנדון יש לפטור את הנתבעת על אי מניעת הנזק, משום שהיא לא יכלה לדעת שמים מהמגרש שלה יזיקו למגרש התחתון של התובעת (שולחן ערוך ח"מ תי, כו), בנוסף, הנתבעת לא פעלה בודון אלא בשוגג ולכן יש לפטור אותה (ש"ך ח"מ שפו, א).

מסקנה, הנתבעת פטורה מתשלום נזקי ההצפה.

3. האם הנתבעת שינתה את פני השטח לפני מקרה הסחף?

כאמור, בית הדין פטר את הנתבעת מאחריות על אי מניעת הנזק. אולם, במקרה ויתברר שהנתבעת הרסה את תעלת הניקוז בעצמה, מסתבר שיש לחייב אותה על הנזק.
בית הדין הכריע כי הנתבעת לא שינתה את פני השטח לפני ההצפה הראשונה, וזאת מכמה נימוקים: א. מהתבוננות בתצלומי אוויר שהצדדים הביאו. ב. כיוון שהיתה הצפה עוד לפני רכישת המגרש על ידי הנתבעת, ולכן יש סיכוי סביר שגם ההצפה הנדונה לא אירעה בגלל הרס תעלת הניקוז. ג. עדותו של העד העובד עם הנתבעת מורה על כך שלא התבצעו שינויים בתעלה.

4. מעמדה של הודאת הנתבעת ומנהל העבודה שלו

בית הדין החליט שלא לייחס משקל להודאת הבעלים של הנתבעת באחריותו, שנאמרה בשיחה מוקלטת עם הבעלים של התובעת. משום שהיא נאמרה לאחר שתי ההצפות וניכר שהבעלים של הנתבעת התבלבל בין שתי ההצפות, כך גם בדבריו של מנהל העבודה של הנתבעת.

בנוסף, הבעלים של הנתבעת אמר בבית הדין שההודאה שלו היתה בטעות. במקרה זה, אף שההודאה נאמרה בפני עד אחד, הנתבעת נאמן לומר שטעה בהודאתו, משום שההודאה נאמרה מחוץ לבית הדין (רמ"א ח"מ קכו, יג).

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"י שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"י גב' לורין הופמן ז"ל	לע"י חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"י סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

Wellington, New Zealand

וולינגטון, ניו זילנד
תמוז תשנ"א

דין "מעמיד" (רנט) העשוי מקיבת בהמה טריפה

שאלה

לגבי הכשרת רנט מעור בהמה טריפה - ברשותי תשובה של הרב דוד שיינקופ שליט"א מארה"ב ובה פסק הלכה המתיר שימוש ברנט (דבר המעמיד) שנעשה מעור קיבת בהמה לא-כשרה, ואבקש חוות דעתכם בנדון. והרי תיאור תהליך ההכנה: לאחר חיתוך עור הקיבה לחתיכות זעירות ממיסים אותו בתמיסה כימית כשרה. העור נפסל לאכילת כלב ונוצר "דבר חדש". אין כאן משום ביטול איסור לכתחילה, כי התוספת הכימית חשובה והכרחית למוצר הסופי, ואין שאלה של חוזר וניעור. מראה מקומות: רמ"א יורה דעה סי' פז, י, "פתחי תשובה" יו"ד סי' פ"ז, י ס"ק כא, "ערוך השולחן" יו"ד סי' פז, מג, "חכם צבי" סי' קא י"ד אפרים" יו"ד סי' צט, ה (הרב ח"ע גרודזינסקי, "אחיעזר" ח"ב יו"ד סי' יא, ח"ג סי' לג, ה, הרב צירלזון "ארזי לבנון" סי' מג-מה, הרב ג"ל גראוברט, "חבלים בנעימים" יו"ד סי' כג, הרב י' הנקין, "עדות לישראל" עמ' 177-173). האם אפשר להשתמש בהיתר הנ"ל, וכמובן אחרי שבדקתי, שאכן התהליך גם כאן הוא כמו בתשובתו של הרב הנ"ל?

תשובה

ניתן להשתמש ב"רנט" המיוצר מקיבת הטריפה, תוך הקפדה שתהליך ייצורו הוא כמתואר בתשובה ששלחת¹.

¹ פסקו של מרן הגר"ש ישראל על-פי דברי "אחיעזר" ח"ג לא פיסקה ג (מלבד המקורות שהוזכרו בתשובה שצירפת).
² עיין עוד ב"מראה הבזק" (ח"א תשובה נא; ל"ב במהדורה הראשונה). [ראה כאן](#).

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

